

Między literaturą popularną a grafomanią

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Dariusz Śnieżko, *Dawni autorzy o grafomanii*, „Przestrzenie Teorii” 2008, s. 148.
- Źródło: Marek Mariusz Tytko, *O różnicy pomiędzy poetą a grafomanem*, Kraków 2011, s. 74–75.
- Źródło: Dariusz Śnieżko, *Dawni autorzy o grafomanii*, „Przestrzenie Teorii” 2008, s. 151.
- Źródło: Dariusz Śnieżko, *Dawni autorzy o grafomanii*, „Przestrzenie Teorii” 2008, s. 149.
- Źródło: Agnieszka Fulińska, *Dlaczego literatura popularna jest popularna?*, „Teksty Drugie” 2003, nr 4, s. 57, 59.
- Źródło: Agnieszka Fulińska, *Dlaczego literatura popularna jest popularna?*, „Teksty Drugie” 2003, nr 4, s. 55–66.
- Źródło: Małgorzata Woznitzka, *Kształty grafomanii*, [w:] *Kształty grafomanii*, red. M. Tramer, J. Zajac, Katowice 2015, s. 36.
- Źródło: Piotr Socha, *Autorzy nieskromni*, „Polityka” 2015, nr 28 (3017), s. 76.
- Źródło: Janusz Wiśniewski, *Samotność w sieci. Tryptyk*, Warszawa 2001, s. 53.
- Źródło: Rupi Kaur, *** *w sztuce*, [w:] tegoż, *mleko i miód*, tłum. A. Gralak, Kraków 2017.
- Źródło: Rupi Kaur, *** *nazwisko kaur*, [w:] tegoż, *mleko i miód*, Kraków 2017.
- Źródło: Bruno Kaur, *** *nie możesz odejść*, [w:] Rupi Kaur, *mleko i miód*, Kraków 2017.
- Źródło: Rupi Kaur, *** *jeśli urodziłaś się tak słaba*, [w:] tegoż, *mleko i miód*, tłum. A. Gralak, Kraków 2017.

Między literaturą popularną a grafomanią

Źródło: domena publiczna.

Czym jest grafomania i jak ją rozpoznać? Czym różni się od kiczu? Czy jest zjawiskiem związanym głównie z literaturą popularną?

Określenia „grafomania” pojawiło się w polskiej terminologii literackiej dopiero w wieku XX, ale termin „grafo-maniac” zaistniał w Anglii już w połowie wieku XIX. Podkreślał osobę autora i zawierał w sobie ocenę jego kompetencji. Właśnie autorskie pragnienie zaistnienia w literackim panteonie i przecenianie własnego talentu daje początek utworom grafomańskim. Często utrzymane są one w wysokim stylu literatury pięknej i tylko człowiek odczytany jest w stanie odróżnić dzieła wartościowe od tekstów, które jedynie do nich aspirują.

Twoje cele

- Wskażesz cechy literatury grafomańskiej i przywołasz jej przykłady.
- Nauczysz się odróżniać grafomanię od literatury pięknej.
- Przeanalizujesz różnice między grafomanią a kiczem i literaturą masową.
- Zajmiesz stanowisko wobec twierdzenia, że w dzisiejszej kulturze dzielenie sztuki na wysoką i niską, elitarną i popularną jest bezzasadne.

Literatura popularna

Literatura popularna, czyli tzw. literatura trzecia, to jeden z obiegów literackich – obok wysokoartystycznej, ludowej oraz dziecięcej. Nie jest ona bynajmniej produktem współczesnej kultury, o czym pisze Agnieszka Fulińska:

((Agnieszka Fulińska

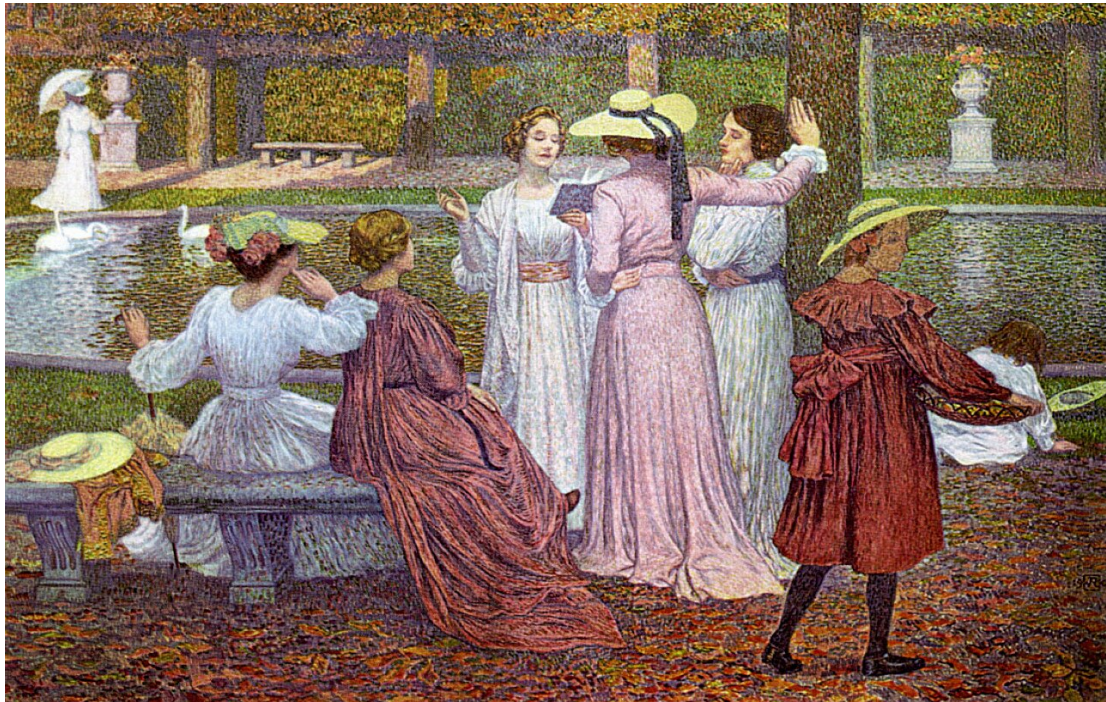
Dlaczego literatura popularna jest popularna?

Początków nowoczesnej **literatury popularnej** zwykło się doszukiwać na przełomie XVIII i XIX wieku; niemniej podobną rolę pełniły tzw. romanse jarmarczne już w XVI wieku (we wczesnej fazie ery druku były, obok Biblii i później żywotów świętych, książkami drukowanymi w najbardziej masowych nakładach), których bezpośrednim spadkobiercą będzie powieść brukowa. Ich główną cechą fabularną była baśniowość, nieobca zresztą również ówczesnej literaturze wysokiej, od której zdecydowanie odbiegały jedynie „poziomem wykonania”: niedbałością w traktowaniu akcji, bohaterów i języka. Trudno natomiast w odniesieniu do epok przedromantycznych wyrokować o funkcji **klisz** i **toposów**, jako że dopiero romantyzm zerwał naprawdę z estetyczną dominacją naśladowania wzorów literackich, wprowadzając na jej miejsce inny dyktat: oryginalności. (...)

Rozejście się dróg literatury wysokoartystycznej i popularnej nastąpiło dopiero na początku ubiegłego stulecia. (...) w okresie międzywojennym następuje wyraźne upowszechnienie słowa pisanego, czytelnictwa rozumianego jako umiejętność czytania tekstu. Nowy, niewykształcony literacko odbiorca potrzebuje swojej literatury. W obrębie literatury popularnej zaczyna powstawać nowa jakość – literatura masowa: już produkowana w odpowiedzi na masowe zapotrzebowanie, choć jeszcze niekoniecznie nastawiona na zysk ze sprzedaży. Najczęściej powiela ona schematy literatury

popularnej (a więc i dawnej literatury wysokiej), upraszczając je zarówno pod względem fabularnym, jak i językowym.

Źródło: Agnieszka Fulińska, *Dlaczego literatura popularna jest popularna?*, „Teksty Drugie” 2003, nr 4, s. 57, 59.

Theo van Rysselberghe, *Czytanie w ogrodzie*, 1902

Źródło: domena publiczna.

Wśród najważniejszych cech literatury popularnej możemy więc wskazać jej schematyczność, powtarzalność – co na celu ma zaspokojenie oczekiwań czytelnika, przyzwyczajonego do określonych rozwiązań fabularnych.

W miarę rozwoju literatury teksty popularne zaczyna cechować również ich masowość, powszechność, szerokie grono odbiorców, którzy po nie sięgają.

Grafomania

Grafomania zaś, choć zjawisko to można włączyć w grupę tekstów popularnych, jest pojęciem subiektywnym, trudnym do jednoznacznego zdefiniowania. Dość późno też pojawia się w kulturowej refleksji, o czym wspomina Dariusz Śnieżko:

((Dariusz Śnieżko

Dawni autorzy o grafomanii

Autorzy dawni nie znali terminów „grafoman”, „grafomania”. Termin „grapho-maniac” najwcześniej pojawił się w Anglii w 1827 r. Słowo „grapho-mania” tamże w roku 1840. Polski „grafoman” (jako skrót od grafomaniak) wchodzi do obiegu w 1899 r., (w „Tygodniku Ilustrowanym”, ale już Sienkiewicz w r. 1901 obdarzył nim Wyspiańskiego po premierze *Wesela*). Natomiast nazwa „grafomania” zasila polską terminologię literacką dopiero w 1. poł. XX wieku. Autorzy dawni z konieczności posługiwali się terminami wówczas nienacechowanymi negatywnie (wieszcz, poeta, rymopis), które dopiero kontekst zabarwiał ironicznie.

Źródło: Dariusz Śnieżko, *Dawni autorzy o grafomanii*, „Przestrzenie Teorii” 2008, s. 149.

Słowo to zawiera w sobie zatem element oceny twórcy, do którego się odnosi. Ważny jest jednak kontekst kulturowy.

((Dariusz Śnieżko

Dawni autorzy o grafomanii

Grafomania łatwo bowiem traci tożsamość w sąsiedztwie zjawisk, wydawałoby się, pokrewnych. Rozważmy oto stosunek grafomanii do kiczu. Pojęcia te bywają niekiedy utożsamiane, podczas gdy pod paroma względami układają się wręcz w opozycję przeciwstawną. (...) Jedno i drugie charakteryzuje się mizérią estetyczną, ale: grafomania dąży do utrwalenia sygnatury autorskiej – kicz jest często skrywany pod pseudonimem lub zgoła anonimowy; grafomania ma poświadczyć indywidualność – kicz jest rezultatem taśmowej (czasem dosłownie) produkcji; grafoman chętnie dołoży do publikacji swoich utworów – kicz jest wytwórczością obliczoną na zysk (w tym samym stopniu ogrodowy krasnal, co kilka strofek przeplatanych refrenem „O dziewczyno ma, gdzie jest miłość twa”). Grafomania jest naznaczona swoistym heroizmem, kicz jest ze swej natury oportunistyczny. Grafomania to bezkompromisowy gest narzucenia się publiczności – kicz jest elastyczną odpowiedzią na popyt; owszem, może go przez jakiś czas kreować, wzmacniać, ale zaniknie wraz z malejącym zapotrzebowaniem. Jeden przykład, chcąc nie chcąc wszystkim

znany ze słyszenia: teksty do piosenek disco polo były – jeśli dobrze pamiętam – w większości anonimowe, w każdym razie autorom chyba nie zależało na rozgłosie. Masowo produkowane, masowo kupowane, miały przynosić dochód. To wszystko się skończyło wraz z wygaśnięciem popytu. Z tych samych powodów grafomania nie jest tożsama z literaturą brukową, straganową, wagonową, jarmarczną, pornograficzną – każda z nich jest bowiem uzależniona od mechanizmów konsumpcji.

Źródło: Dariusz Śnieżko, *Dawni autorzy o grafomanii*, „Przestrzenie Teorii” 2008, s. 148.

Zarówno kicz jak i grafomania „charakteryzuje się mizérią estetyczną, ale: grafomania dąży do utrwalenia sygnatury autorskiej – kicz jest często skrywany pod pseudonimem lub zgoła anonimowy; grafomania ma poświadczyć indywidualność – kicz jest rezultatem taśmowej (czasem dosłownie) produkcji” – zauważa Dariusz Śnieżko

Źródło: Na ilustracji zestawiono obraz Sandra Botticellego *Narodziny Wenus* (ok. 1485) z figurami przedstawiającymi wizerunek bogini z obrazu włoskiego malarza, które można uznać za przykład kiczu; zdjęcie: shakko, CC BY-SA 3.0, domena publiczna.

Śnieżko wskazuje na wyraźne różnice pomiędzy grafomanią a kiczem, a zatem kategoriami, które w powszechnym odbiorze skłonni jesteśmy ze sobą utożsamiać – co wynika ze złej oceny obu zjawisk. Badacz podkreśla jednak, że grafomania ma wymiar indywidualny; twórca chce czegoś dokonać, coś osiągnąć, wydać swoje dzieła nawet kosztem własnego zysku. Kieruje się zatem, jak się wydaje, potrzebą artystyczną, a nie chęcią osiągnięcia wymiernych korzyści materialnych.

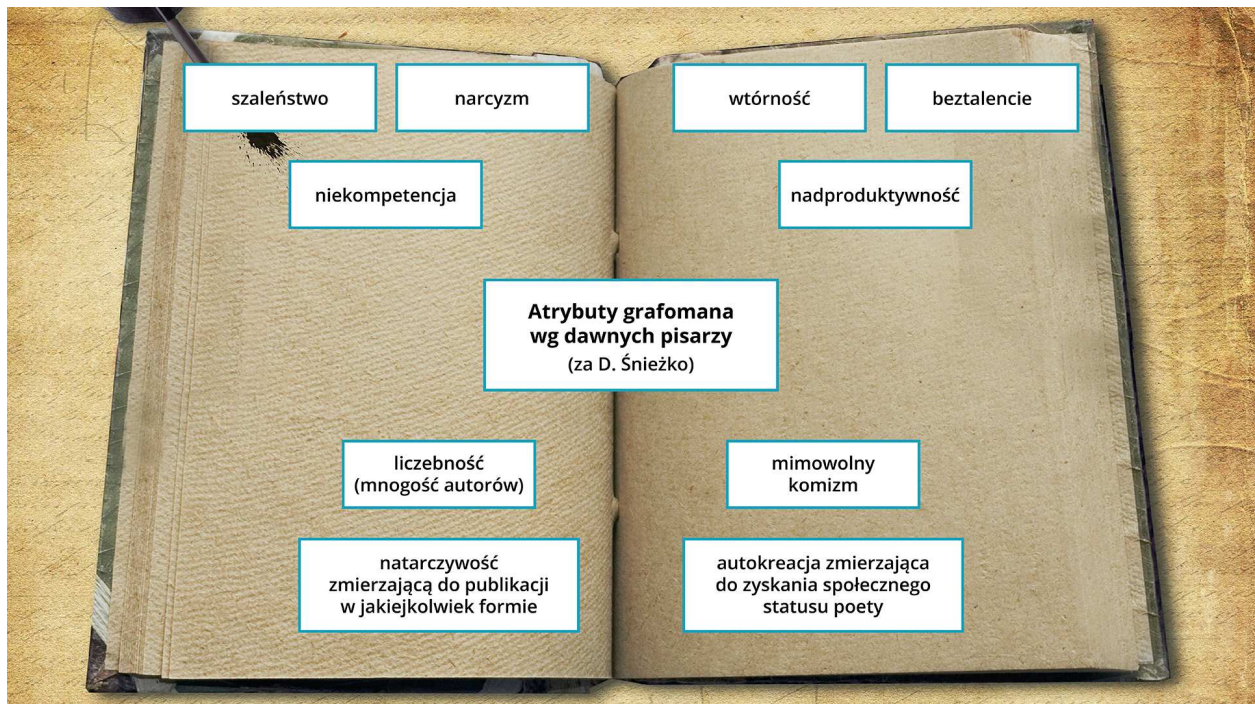
Pod względem intencji zatem grafomania zbliżona jest raczej do literatury wysokiej, która nakierowana jest na indywidualną ekspresję twórcy, eksponowanie jego umiejętności, osiągnięć bądź idei, które chce przekazać. Celem tekstów popularnych jest tymczasem dotarcie do szerokiego grona odbiorców, zaspokojenie ich oczekiwań i – co za tym idzie – jak największy zysk bez względu na wartość artystyczną.

Dariusz Śnieżko

“Dawni autorzy o grafomanii

Przeciwstawia się czasem grafomanię literaturze, podczas gdy grafomania jest już przecież zjawiskiem literackim; literatura, również dzisiaj, przypomina kamienicę, w której są sutereny i są salony. Grafomania nie jest biegunem przeciwnym literaturze jako takiej, lecz literackiemu salonowi, do którego, niezrażona odmową, natarczywie usiłuje się dostać, w którego przedpokojach wystaje. Bywają marni poeci, ale mają swoją wierną, niewymagającą, najczęściej lokalną, powiatową, publiczność. Jeśli znają swoje miejsce, jeśli w tych suterenach potrafią się jakoś urządzić i nie wdzierają się gwałtem na wyższe piętra, etykieta grafomana byłaby chyba dla nich zbyt krzywdząca. Nie jest też chyba „bastionem grafomanii” internet i cała ta blogowa pisanina. Sfera, w której każdy może publikować, jest dla grafomana rajem tylko na pozór, zaś w istocie rzeczy – piekłem anonimowości. Pozostać jednym z setek tysięcy blogerów – to dla grafomana raczej ponura perspektywa. Internet jest egalitarny, grafomania nie może żyć bez hierarchii; internet zaciera granice pomiędzy pismem i głosem, grafomania już w samej swojej nazwie wyróżnia piśmienne utrwalenie. Prawdziwy grafoman nie bloguje (i nie umieszcza wierszy na stronie domowej) po to, żeby się wypisać, tylko jeśli już się pojawia, to z nadzieją na zaproszenie do prawdziwego salonu („może mnie zauważą?”), bo przecież krytycy, badacze literatury także do sieci zaglądają.

Źródło: Dariusz Śnieżko, *Dawni autorzy o grafomanii*, „Przestrzenie Teorii” 2008, s. 151.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nieco inaczej na kwestię grafomanii patrzy Marek Mariusz Tytko, odnosząc się wprawdzie tylko do poezji, a zatem tej sfery literatury, która współcześnie sytuuje się raczej na rubieżach kultury popularnej:

“ Marek Mariusz Tytko

O różnicy pomiędzy poetą a grafomanem

Utwory powstałe wskutek woli autora, ale niepoparte jego rozumem, pozbawione rozumnych zasad, prowadzą do powstania kiczu, grafomanii. Teza o tym, że mania, jako ‘boski szal’, wystarczy do powstania poezji, bez użycia rozumnych zasad, jest błędna. W wyniku użycia bezrozumnej, czysto wolitywnej, przypadkowej (skazanej na przypadek w tworzeniu) manii otrzymuje się na ogół wynik w postaci bezładnej ‘pisaniny’, zwanej adekwatnie do źródłosłowa greckiego – grafomanią (manią pisania, szalem pisania). Proces powstawania wierszy grafomańskich cechuje się na ogół brakiem użycia rozumnych zasad w procesie tworzenia, brakiem kontroli rozumu nad formą i treścią, co wynika z braku wiedzy autora o rozumnych zasadach formy w sztuce, formy literackiej o sposobach kreowania świata przedstawionego w szczególności. Brak wiedzy jest przyczyną braku dystansu autoragrafomana do samego siebie i do swojej

twórczości. Twórca samoświadomy stara się zdobywać wiedzę o dziedzinie, którą uprawia, np. o formach literackich, o sposobach kreacji przekazu poetyckiego itd. Wiersze grafomańskie, które powstają w wyniku procesu uzewnętrznienia się manii pisania (grafomanii), cechują się zazwyczaj przegadaniem, 'wszystkoizmem' (brakiem skupienia na temacie, na fragmencie opisanej rzeczywistości), brakuje im tzw. myśli przewodniej, wokół której koncentruje się prezentacja świata przedstawionego w utworze. Wiersze grafomańskie cechują się także nieporadnością językową (stylistyczną, gramatyczną, interpunkcyjną, czasem ortograficzną), dużą obecnością zbędnych słów, tzw. „watą słowną”. Grafomani charakteryzują się brakiem pewnego, elementarnego obycia literackiego, zakorzenienia siebie w konkretnej tradycji literackiej, ogłady językowej, stąd ich wiersze nacechowane są szorstkością, topornością, pretensjonalizmem i banalnością ujęcia, nieposkromionym wielosłowiem czy pustosłowiem 'drętwych' fraz. Zdarza się, że tzw. „słuszne” czy modne aktualnie tematy traktowane są przez grafomanów jako jedyne alibi dla zaistnienia utworu. Tymczasem żaden temat, nawet najbardziej wzniosły, taki jak np. 'Bóg', 'Ojczyzna', 'Honor', 'Miłość', 'Śmierć' itd., nie obroni się w sytuacji, kiedy forma wiersza jest słaba, a utwór lichy. Forma utworu musi współgrać z treścią. Forma powinna być bezbłędna, zwarta, wyrazista, bez usterek, jednocześnie zaś powinno się unikać banalnych, pretensjonalnych ujęć tematu, pokrywających tzw. 'tanim sentymentalizmem', 'czułościowością' czy 'cukierkowatością' ogólnego tonu – brak podstawowego warsztatu literackiego u danego autora.

Źródło: Marek Mariusz Tytko, *O różnicy pomiędzy poetą a grafomanem*, Kraków 2011, s. 74–75.

Badacz neguje twierdzenia, jakoby potrzeba ekspresji była wystarczającą do tworzenia. Wydaje się on też utożsamiać grafomanię z kiczem, nie uznając indywidualnej potrzeby grafomana i jego dążeń artystycznych.

Tytko podkreśla również bezrozumność grafomańskich dzieł. Twierdzi, że są one owocem szalu twórczego, bez jakiegokolwiek refleksji twórczej, wiedzy i kontroli nad procesem

pisania.

Słownik

literatura popularna

dziedzina twórczości literackiej obejmująca utwory adresowane do najbardziej szerokiego kręgu odbiorców i w związku z tym odznaczająca się zrozumiałym dla nich językiem oraz uproszczonymi schematami fabularnymi

kultura masowa (popularna)

kultura oparta na funkcjonowaniu środków masowej informacji, przeznaczona dla rozproszonej, licznej i zróżnicowanej publiczności

kultura wysoka (elitarna)

oryginalna twórczość wyrażana za pomocą sztuki, która od odbiorcy wymaga odpowiedniego przygotowania pod względem intelektualnym. Do tego rodzaju kultury zaliczamy dzieła literackie, malarskie, teatralne, muzyczne, które przez odbiorców i krytyków zostały uznane za wybitne

topos

(gr. *tópos koinós*, łac. *locus communis* - miejsce wspólne) – powtarzający się motyw, występujący w obrębie literatury i sztuki zbudowany na fundamencie dwu wielkich tradycji śródziemnomorskich: antycznej i biblijno-chrześcijańskiej. Wskazuje na jedność, ciągłość kulturową danego kontynentu czy na istnienie pierwotnych wzorców myślenia człowieka. Topos budowany jest na zasadzie obrazu mającego na celu opis jakiejś sytuacji (topos tonącego okrętu w *Kazaniach* Skargi)

Film edukacyjny

Polecenie 1

Wynotuj tytuły dwóch tekstów reprezentujących literaturę popularną. Odpowiedz na pytanie, czym, twoim zdaniem, różnią się one od literatury wysokoartystycznej?

Polecenie 2

Wysłuchaj wywiadu z prof. Anną Gemrą. Wypisz cechy literatury popularnej oraz zanotuj, czym różni się ona od literatury wysokoartystycznej.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1BUFJonA>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Literatura popularna a grafomania.

Sprawdź się

Janusz Wiśniewski, *Samotność w sieci. Tryptyk*

((Janusz Wiśniewski

Samotność w sieci. Tryptyk

Dzień dobry. Cieszę się, że jesteś. Czekam na Ciebie.
Czekać. Czy to to samo, co tęsknić?

Otworzyła chat.

ONA: Dla mnie nie. Przy czekaniu nie budzę się o 5 rano, rezygnując z najlepszych snów. Nie przychodzę także z tego powodu już przed 7 do biura. Przy czekaniu mleko nie traci dla mnie smaku. Przy tęsknocie tak.

ON: Będę pamiętał. Szczególnie o mleku. Pytam, bo wydawało mi się, że za mną nikt nie tęskni, od wielu lat. I gdy ktoś pisze mi coś takiego zamiast „dzień dobry”, to... to w pierwszej chwili chciałem odwrócić głowę i sprawdzić, czy to było do kogoś, kto siedzi za mną. Ale za mną nikt nie siedzi.

ONA: To było do Ciebie. Tylko do Ciebie. Mam wrażenie, że się przyzwyczaisz. Zobaczysz.

ON: Opowiesz coś o sobie? Wiem już, że śnisz, że lubisz mleko i że tęskniłaś za mną. Czy mógłbym wiedzieć więcej?
Czy Twoje oczy są duże? Czy masz wysokie czoło? Małe stopy? Czy zasypiasz na boku? Czy Twoje włosy są puszyste? Czy masz opaloną skórę? Czy mówisz po angielsku? Czy lubisz chodzić po deszczu? Czy lubisz opery? Czy zwilżasz wargi językiem? Czy wierzysz w Boga? Czy lubisz jagody? Czy...”

Źródło: Janusz Wiśniewski, *Samotność w sieci. Tryptyk*, Warszawa 2001, s. 53.

Rupi Kaur, *** *w sztuce*

Rupi Kaur, *** *nazwisko kaur*

Rupi Kaur, *** *nie możesz odejść*

Rupi Kaur, *** *jeśli urodziłaś się tak słaba*

Ćwiczenie 1

Spośród podanych cech wybierz te, które charakteryzują literaturę popularną.

☐ wyrazistość stylistyczna

☐ schematyzacja i stereotypizacja motywów

☐ ekonomika narracji

☐ nastawienie na dostarczenie wrażeń intelektualnych

☐ wieloznaczność kwalifikacji moralnej czynów bohaterów

☐ konkretność zdarzeń i problematyki

☐ zrozumiały język

☐ istotna rola wydawcy

☐ brak spójności kompozycyjnej

Ćwiczenie 2

Połącz termin z definicją.

literatura popularna

dziedzina twórczości literackiej obejmująca utwory adresowane do jak najszerszego kręgu odbiorców i w związku z tym odznaczająca się zrozumiałym dla nich językiem oraz uproszczonymi schematami fabularnymi

kultura masowa

dominujący typ kultury nowoczesnej odpowiadający modelowi społeczeństwa masowego, w którym korzysta się powszechnie ze środków masowego przekazu

kultura elitarna

najważniejsza część kultury symbolicznej danego społeczeństwa wymagająca do odbioru szerokich kompetencji kulturowych

Zapoznaj się z fragmentem artykułu Piotra Sochy *Autorzy nieskromni*, a następnie wyjaśnij, dlaczego przytoczone przez autora wiersze Izabeli Bill, Alicji Elżbiety Przepiórki i Agnieszki Wypych zostały uznane za grafomańskie.

((Piotr Socha

Autorzy nieskromni

Ekwilibrystyka stosowana

Dzisiaj [...] dostarczycieli fatalnych książek nie ubywa, a grafomania ma się znakomicie. [...]

Wśród poetów w modzie jest przede wszystkim repertuar klasyczny i nieśmiertelny: przyroda, uniesienia zmysłowe, czasami – doniosłe wydarzenia historyczne. Styl często do złudzenia przypomina piśmiennictwo XIX-wieczne. Wiersze te obfitują w solenne nastroje i piętrowe, pompatyczne metafory. Poezja z perspektywy grafomańskiej to najczęściej ekwilibrystyka wyrafinowana do tego stopnia, że trudno odgadnąć, co poeta miał na myśli. „Pustynie zdychających łabędzi” – tak zatytułował swój tomik Paweł Pomorski (który pisze np. o Krakowie: „wyłożony płytami strych dla synogarlic świata/– Ludzkich ofiar Kraków czczących przeszłości kałomoczem”).

Izabela Bill w tomiku *Seksapil duszy* nazywa płacz „siklawą łez”. Sporą popularnością cieszą się również kunsztowne zabiegi archaizacyjne, mające dodać dziełu powagi i eleganckiej patyny (przoduje w tym Alicja Elżbieta Przepiórka i jej poezja pełna figur mitologicznych oraz słów w rodzaju *przeto* czy *atoli*, a także Jan Marian Gulak, autor – jak sam skromnie określa – „największego eposu w historii”). Na drugim biegunie znajdziemy twórców zakochanych w rymie, możliwie dokładnym. Szczeciński poeta Paweł Sajdak tymi słowy ubolewa nad stanem przyrody: „Znów się klimat zmienia, tlenu będzie mniej/I wszyscy narzekać będziemy, ojej!”. W prozie znajdziemy więcej śmiałych słowotwórczych akrobacji: „(...) czuła się jak 'JA'(bł)USZKO

nieoddzielone od mamy i taty – jaBŁONI (...) otrzymujące mądrość z BŁONI wiedzy” – pisze Agnieszka Wypych w powieści pod tajemniczym tytułem *Trawka brzuszkowa*. Są też osobliwe dumania filozoficzne czy literatura „mocna”, w zamyśle kontrowersyjna, co na ogół przekłada się na obfitujące w detal sceny erotyczne oraz brzydkie wyrazy.

W tej ostatniej przoduje prozaik ukrywający się pod pseudonimem Andrzej Te, „odczuwający gniew, złość i kontestujący obecną rzeczywistość globalną”. Buduje nawet własny katalog neologizmów wydalniczych typu „kałokultura”.

Źródło: Piotr Socha, *Autorzy nieskromni*, „Polityka” 2015, nr 28 (3017), s. 76.

Ćwiczenie 4

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz Prawda, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub Fałsz – jeśli jest fałszywe.

Twierdzenie	Prawda	Fałsz
Grafomania jest ponadczasowa.	☐	☐
Grafomania nie jest literaturą.	☐	☐
Teksty grafomańskie warunkują istnienie literatury wysokoartystycznej.	☐	☐
Wpływ na powstanie literatury popularnej miał rozwój powieści.	☐	☐
Literatura popularna jest literaturą komercyjną.	☐	☐
Literatura popularna i literatura masowa to synonimy.	☐	☐

Na podstawie poniższego cytatu podaj podobieństwa i różnice między grafomanią oraz kiczem.

((Dariusz Śnieżko

Dawni autorzy o grafomanii

Grafomania łatwo bowiem traci tożsamość w sąsiedztwie zjawisk, wydawałoby się, pokrewnych. Rozważmy oto stosunek grafomanii do kiczu. Pojęcia te bywają niekiedy utożsamiane, podczas gdy pod paroma względami układają się wręcz w opozycję przeciwstawną. (...) Jedno i drugie charakteryzuje się mizerią estetyczną, ale: grafomania dąży do utrwalenia sygnatury autorskiej - kicz jest często skrywany pod pseudonimem lub zgoła anonimowy; grafomania ma poświadczyć indywidualność - kicz jest rezultatem taśmowej (czasem dosłownie) produkcji; grafoman chętnie dołoży do publikacji swoich utworów - kicz jest wytwórczością obliczoną na zysk (w tym samym stopniu ogrodowy krasnal, co kilka strofek przeplatanych refrenem „O dziewczyno ma, gdzie jest miłość twa”). Grafomania jest naznaczona swoistym heroizmem, kicz jest ze swej natury oportunistyczny. Grafomania to bezkompromisowy gest narzucenia się publiczności - kicz jest elastyczną odpowiedzią na popyt; owszem, może go przez jakiś czas kreować, wzmacniać, ale zaniknie wraz z malejącym zapotrzebowaniem.

Źródło: Dariusz Śnieżko, *Dawni autorzy o grafomanii*, „Przestrzenie Teorii” 2008, s. 148.

Ćwiczenie 6

Zaznacz cechy wierszy grafomańskich.

- ☐ banalne środki artystycznego wyrazu
- ☐ prosty język
- ☐ wyszukane formy zrozumiałe dla wybitnego odbiorcy
- ☐ zaspokajanie potrzeb wyższego rzędu
- ☐ trywializacja opisywanych treści

Ćwiczenie 7

Podaj cechy literatury popularnej na przykładzie fragmentu powieści Janusza Wiśniewskiego *Samotność w sieci. Tryptyk*. Posłuż się funkcjonalnymi cytatami. Odpowiedz, czy w przywołanym fragmencie powieści znajdują się też fragmenty grafomańskie? Odpowiedź uzasadnij.

Ćwiczenie 8

Zajmij stanowisko wobec twierdzenia, że w dzisiejszej kulturze dzielenie sztuki na wysoką i niską bądź elitarną i popularną jest bezzasadne.

Praca domowa

Napisz rozprawkę, w której zajmiesz stanowisko wobec twierdzenia, że w szkole nie ma miejsca na literaturę popularną. Twoja praca powinna liczyć przynajmniej 250 słów.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Między literaturą popularną a grafomanią

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

4. Rozróżnianie kultury wysokiej i niskiej, elitarnej i popularnej oraz dostrzeganie związków między nimi.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

7) odróżnia dzieła kultury wysokiej od tekstów kultury popularnej, stosuje kryteria pozwalające odróżnić arcydzieło od kiczu.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- wskaże cechy literatury grafomańskiej i przywoła jej przykłady;
- wyjaśni, jak rozumie różnice między literaturą grafomańską a popularną;
- oceni, które przykłady tekstów należą do jakiego typu literatury;
- zajmie stanowisko wobec twierdzenia, że w dzisiejszej kulturze dzielenie sztuki na wysoką i niską, elitarną i popularną jest bezzasadne.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- podająca.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Mapa myśli. Nauczyciel zapisuje na jednej części tablicy słowo literatura popularna, a na drugiej części – grafomaństwo. Uczniowie dopisują swoje pierwsze skojarzenia związane z tymi słowami. Następnie indywidualnie czytają informacje z sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj” i uzupełniają mapy myśli kolejnymi określeniami.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie w mniejszych grupach tworzą definicje literatury grafomańskiej oraz literatury popularnej – mogą prosić nauczyciela o pomoc w prawidłowym zdefiniowaniu obu pojęć. Następnie zapoznają się z tekstami zamieszczonymi w sekcji „Sprawdź się” i oceniają, do jakiej kategorii literatury one należą.
2. Nauczyciel wyświetla na dużym ekranie film edukacyjny. Po jego prezentacji uczniowie indywidualnie wynotowują tytuły dwóch tekstów reprezentujących literaturę popularną i wyjaśniają, czym różnią się one od literatury wysokoartystycznej. Następnie w parach wypisują cechy literatury popularnej oraz notują, czym różni się ona od literatury wysokoartystycznej.
3. Uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenia 1, 2 i 6 z sekcji „Sprawdź się”. Pozostałe wykonują w parach. Po upływie wyznaczonego czasu nauczyciel prosi wybranych uczniów o przedstawienie odpowiedzi i weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Dyskusja. Nauczyciel prosi uczniów, by podzielili się na dwie grupy. Informuje, że będą uczestniczyć w dyskusji na temat: Czym literatura popularna różni się od wysokoartystycznej i czy współcześnie takie rozróżnienie ma jeszcze sens? Wyjaśnia, że ten typ dyskusji określany jest jako akwarium.

Nauczyciel przedstawia zasady: pierwsza grupa siada w kręgu i dyskutuje na zadany temat (jeśli uczniowie nie potrafią sami znaleźć argumentów, nauczyciel może na początku udzielić im podpowiedzi zadając pytania). W tym samym czasie druga grupa zajmuje miejsca dookoła i obserwuje przebieg dyskusji. Jej zadaniem jest analiza doboru i skuteczności argumentów, przestrzegania zasad i ogólnego przebiegu debaty.

Nauczyciel wyznacza dokładny czas dyskusji.

Po zakończeniu debaty uczniowie mogą zamienić się rolami. Następnie nauczyciel prosi wybranych/chętnych uczniów o dokonanie oceny umiejętności prowadzenia dyskusji, trzymania się tematu, doboru argumentów itp. kolegów z grupy dyskutującej.

Praca domowa:

1. Napisz rozprawkę, w której zajmiesz stanowisko wobec twierdzenia, że w szkole nie ma miejsca na literaturę popularną. Twoja praca powinna liczyć przynajmniej 250 słów.

Materiały pomocnicze:

- M. Krajewski, *Kultury kultury popularnej*, Poznań 2003.
- J.Z. Lichański, W. Kajtoch, B. Trocha, 2015, *Literatura i kultura popularna. Metody: propozycje i dyskusje*, pod. red A. Gemry, [POPkultura-POPliteratura 5], Wrocław: Pracownia Literatury i Kultury Popularnej oraz Nowych Mediów.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film edukacyjny” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.